

ВИКОРИСТАННЯ ВІЛЬНОГО ЧАСУ ЯК ОДНА З УМОВ ЕФЕКТИВНОГО ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Стаття присвячена аналізу використання вільного часу студентів як важливої складової естетичного виховання. У наш час відбувається гальмування різнобічного розвитку особистості, створення «одномірної людини», завчасно «затиснутої в професійні рамки». Саме тому проблема естетичного виховання особи студента сільськогосподарського вищого навчального закладу не менш важлива, ніж підготовка конкурентоздатного фахівця. У статті автор акцентує увагу на особливостях використання вільного часу студентів в процесі дозвільної діяльності у вищих сільськогосподарських учбових закладах.

Ключові слова: дозвільна діяльність, духовне наповнення дозвілля, естетична культура, особа, вільний час.

Прискорення соціально-економічного розвитку суспільства, інтенсифікація виробництва, демократизація і ускладнення громадських стосунків, складний і усеосяжний процес перебудови актуалізують проблему забезпечення безперервності виховного впливу, диктують необхідність використання виховного потенціалу всіх сфер життєдіяльності особи, включаючи сферу вільного часу. В принципі проблема розумного використання вільного часу не нова. Особливість і новизна її полягає в необхідності повністю перебудувати форми громадської організації дозвілля, які склалися, зробити їх предметом постійного занепокоєння не лише клубних закладів, кожного колективу, кожного регіону держави, кожного громадського інституту, які вирішують соціальні і виховні проблеми. У цій

соціально-культурній ситуації підвищується роль культурно-освітньої роботи як педагогіки вільного часу.

Сучасні психолого-педагогічні дослідження приділяють значну увагу питанням, які пов'язані з естетичним вихованням студентської молоді, зокрема сільськогосподарських вищих навчальних закладів. Аналіз науково-методичних джерел довів, що проблемі виховання студентів у різноманітних вищих навчальних закладах присвячено багато наукових праць. Загальні питання теорії і практики виховної роботи висвітлено в працях А. Алексюка, В. Білоусової, С. Гончаренка, Н. Ничкало, Б. Ступарика, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, М. Ярмаченка та ін.

Виходячи з аналізу наукової літератури, можна зробити висновки, що нашими вітчизняними вченими ґрунтовно розроблені питання стосовно компонентів естетичного виховання особистості. Проблему естетичної зацікавленості в своїх працях аналізують П.Буцаєв, Н.Зубачевська, Є.Квятковський; естетичного смаку - Л.Литвиненко, Н.Рощіна; естетичних поглядів та оцінок - Л.Баженова, В.Бутенко, Л.Коваль; естетичного ідеалу - В.Кратікова, М.Каган, О.Лармін; естетичних потреб - М.Верб, В.Волинкін, Ж.Кондратьєва, В.Скаторщиков.

Наш аналіз вітчизняної педагогічної спадщини (праці О. Бурова, М.Грушевського, М.Драгоманова, О.Духновича, Є. Квятковського, М. Киященко, М. Лейзерова, Т.Лубенця, А.Макаренка, І.Огієнка, М.Пирогова, С.Русової, Г.Сковороди, В.Сухомлинського та ін.) підтвердив зростання інтересу науковців до проблем естетичного виховання студентів ВНЗ. Це відкриває значні перспективи для теоретичного осмислення спрямувань формування естетичної культури молоді у нових соціокультурних умовах. Особливий інтерес викликають праці, в яких висвітлюються аспекти естетичного виховання студентів у сільськогосподарських вищих навчальних закладах. Серед науковців, які займаються саме цією проблемою, необхідно виокремити напрацювання С.Амеліної, С.Білана, В.Бондаренко, Л.

Герасимова, О.Вощевської, А. Галєєвої, М.Левочко, В.Лозовецької, Н.Неруха, О.Теплої.

Мета статті. Метою нашої статті є вивчення особливостей ефективного використання вільного часу для ефективного естетичного виховання студентів вищих сільськогосподарських навчальних закладів.

Студентська молодь, яка повинна бути інтелектуальною і морально-естетичною елітою нашого суспільства, в першу чергу потребує уваги до рівня розвитку своєї естетичної культури, естетичної вихованості. На наш погляд, в першу чергу це стосується студентів сільськогосподарських вищих навчальних закладів. В наш час змінюються особливості естетичного виховання і виходять за межі предметів естетичного циклу. Сьогодні розглядаються нові явища сучасного естетичного виховання: краса, як категорія економіки, є засобом технічного прогресу, вона використовується для збереження природного та культурного середовища, наше повсякдення насичується естетичними атрибутами. Всі сфери життєдіяльності сучасної людини мають елементи естетичної творчої діяльності. Саме це є результатом естетичного розвитку особистості.

Зміст дозвілля завжди розкривається в конкретних видах діяльності. Деякі дослідження налічують в сьогоdnішньому дозвіллі до 400 таких видів і форм. Це дозвільне заняття може бути активним і пасивним, фізичним і розумовим, колективним і індивідуальним. Воно може проходити вдома, або в громадських місцях, самостійно або під керівництвом фахівців, але кожного разу повинне забезпечувати рекреацію, знижувати фізичне, психічне і емоційне навантаження і в той же час стимулювати подальший розвиток особистості. Виховний потенціал дозвільної діяльності проявляється в тому випадку, коли вона не заповнюється чимось випадковим, а в ній можна спостерігати мету, бажання і прагнення. Коли людина задовольняє одну потребу, це породжує іншу, нову, саме тому зміни у сфері дозвілля мають бути спрямовані на перехід від простих до складніших форм потреб: від

фізичних - до духовних, від індивідуальних - до громадських, від пасивності - до активної діяльності.

Структура дозвілля, яка відповідає прогресивному ускладненню і розвитку потреб особи, представляється рядом рівнів діяльності, які відрізняються культурною значущістю. Усі сфери життєдіяльності людини інформаційно і емоційно наповнені. При цьому емоційні стани можуть бути найрізноманітнішими: радість, смуток, сором, гнів, переляк, байдужість, презирство і т. д. Інша картина спостерігається у сфері дозвілля. Тут різко зменшується або повністю зникає інформація, породжена непорушними видами заняття. Виникає вакуум, який людині доводиться заповнювати самій, інакше їй погрожує інформаційний голод. Поряд з цим виникає голод емоційний. Прагнення вийти з цього психологічного стану спонукає людину до пошуку різноманітних вражень. Але не вражень взагалі, а з позитивним емоційним забарвленням, вражень, в яких переживання домінує над пізнанням, тобто до розваг.

«Традиційно розвагами називають такі види дозвільної діяльності, які створюють умови для веселощів, приємного проведення часу, відвернення від повсякденних обов'язкових справ, надають задоволення» [1, с. 63]. На цьому рівні дозвілля вже стає якоюсь мірою цілеспрямованою, організованою і активною діяльністю. Розвагами можна вважати також прогулянки, гру, участь в колективних екскурсіях або подорожах, відвідування концертів, дискотек, кінотеатрів, виставок, музеїв, колекціонування і так далі. Діяльність на рівні розваг відповідає соціально-психологічним потребам особи і краще всього проходить в невеликих, неформальних колективах, в групах вільного спілкування, в сім'ї.

У вихованні естетичної культури студентів, і в першу чергу студентів сільськогосподарських вищих навчальних закладів, є свої особливості. Сучасний студентський колектив – це об'єднання дуже різної за характером, досвідом, загальним культурним рівнем, звичками молоді. В ньому є і виключно міські жителі і мешканці віддалених сіл. Ми не можемо не

враховувати різницю у отриманому до вступу до ВНЗ естетичному вихованні. На нього вплинули і шкільні колективи, в яких навчалися майбутні студенти, і родинне коло, в якому пройшло їх дитинство. Сільська молодь, яка здебільшого і складає студентський контингент сільськогосподарського вищого навчального закладу, потребує особливої уваги до естетичного виховання саме у дозвільній сфері.

Для людей, які знаходяться на рівні розважального дозвілля, важливу роль відіграє видовище в найрізноманітніших формах. Ігнорувати потребу у видовищах - значить, обіднити дозвілля людей. Дієвість видовищ багато в чому визначається характером викликаних емоційних переживань. Видовище адресоване не одній людині, воно не для кожного окремого глядача, а для групи глядачів, для усієї публіки. Людське суспільство в даному випадку - могутній резонатор, який посилює індивідуальні естетичні переживання і викликає колективну емоцію. Розвиток і ускладнення дозвілля завжди йде паралельно з розширенням духовних запитів і потреб особи, зі збагаченням мотивів її діяльності. Духовне наповнення дозвілля органічно пов'язане з можливістю людини володіти засобами його раціональної організації.

На думку Г.Сковороди і інших вітчизняних мислителів, духовну людину створює шлях добра: тільки через пізнання, усвідомлення і розуміння своєї істинної духовної природи, свого призначення у світі [2, с. 148]. Духовність – це специфічна людська якість, що формується в процесі сприйняття і розуміння певних громадських норм і цінностей. А разом усі вони складають духовний світ людини і цим забезпечують її соціально-психологічне здоров'я, культурні, естетичні і духовні потреби.

Як вважають деякі сучасні дослідники і, зокрема, Ж.Юзвак, кажучи про духовні потреби, ми маємо на увазі «прагнення індивіда до засвоєння загальнолюдських і індивідуальних цінностей і їх створення в процесі духовних різновидів діяльності. До індивідуальних цінностей належать інтереси, погляди, ідеали, потреби особи, які є результатом усвідомлення навколишнього світу і свого власного місця в ньому. Загальнолюдські

цінності включають людяність, добро, красу, справедливість, знання» [3, с.149]. Саме дозвільний час є значною частиною вільного часу, яка значною мірою виконує відновні функції. Причому специфіка цього процесу полягає у вільному виборі варіанту як способу відновлення сил. Сюди належать, як вважають дослідники, такі елементи :

1. Культурна потреба індивідуального характеру (газети, журнали, книги, радіо-, телепередачі).
2. Культурне споживання публічно-видовищного характеру (кіно, театри, концерти, виставки і тому подібне).
3. Фізичні заняття (зарядка, купання, спортивні секції, туризм та ін.).
4. Товариське спілкування (зустрічі вдома, в кафе, ресторанах, на вулиці, в клубах).
5. Розваги, обумовлені бажанням абстрагуватися від серйозних справ, дати розрядку розумовій і фізичній напрузі, створити гарний настрій, весело провести час.
6. Пасивний відпочинок - байдикування, справи, не викликані прямою необхідністю відновлення сил, хоча в певних межах вони і виконують цю роль (наприклад, прогулянки без чіткої мети).
7. Витрати часу, які можна віднести до антикультури (зловживання алкоголем і його наслідки, безцільне проведення часу, вільне від чіткої мети, бажань, потреб, антигромадські вчинки і так далі).

Вивчаючи і аналізуючи процес виховання дозвільної культури і вільного часу молоді, не можна не відмітити, що домінантою цього процесу є діяльність закладів культурно-дозвільної сфери. Значні зміни в суспільстві, а саме: економічні, соціальні, політичні, науково-технічний прогрес, інформаційний простір, свобода діяльності потребують пошуку нових форм і методів діяльності цих закладів. «Немає потреби переконувати, що поняття «клуб» стало асоціюватися з місцем нудним і нецікавим, якимось уособленням бюрократизму у сфері вільного часу. Це результат збіднення його суті, відколи він став деталлю ідеологічної машини тоталітарного

режиму. Клуб нового типу - якісне інше громадське формування, вільне від політичних нашарувань, заорганізованості, формалізму, жорсткої регламентації внутрішнього життя. Цей заклад повинен сприяти задоволенню зростаючого інтересу до своєї історії, культурно-мистецьких витоків, побутових традицій, обрядовості» [4, с. 4].

Прогнозуючи формування художньо-естетичної культури особи, слід зазначити, що однією з істотних особливостей удосконалення видів художньо-естетичної культури (окрім читання) є те, що воно (удосконалення) не може бути забезпеченим достатньою мірою якимось одним типом закладу (клубом, філармонією, театром, виставковим комплексом і так далі). Кожен з них в роботі з відвідувачами дублює або доповнює один одного жанрами, видами, формами і методами організації культурної діяльності: вечір, концерт, представлення, зустрічі і так далі. Контакт із студентом кожного з цих закладів окремо, як приклад, не мають системи. Аналіз практичної роботи закладів культурно-дозвільної сфери дозволяє стверджувати, що функції головної ланки по формуванню художньо-естетичних потреб і виховання дозвільної культури можуть і повинні узяти на себе саме заклади клубного типу: палац культури, студентський клуб, культурний комплекс, культурно-дозвільний центр, клубні творчі об'єднання. В цьому випадку їх діяльність буде аналогічною бібліотеці, яка разом із закладами книговидавання, книготоргівлі, союзами письменників і журналістів є головною в ланцюжку організації читання.

Нас цікавить використання вільного часу студентами сільськогосподарських вищих навчальних закладів. Ми знаємо, що саме у них інколи вільного часу буває вдосталь. Саме тому дуже важливо викладачам і працівникам студентських клубів націлити молодь на корисне його використання. Не слід забувати про те, що коли студенти закінчать навчання, вони повернуться до сіл Сумської та інших областей. І саме вони будуть нести в місця свого проживання нові віяння культури, нові віяння сьогодення. Те, як вони навчатися проводити свій вільний час, чи досягнуть

якихось успіхів у своєму естетичному вихованні, відобразиться на рівні духовного життя їх самих і їхнього сільського оточення.

Діяльність особи у галузі мистецтва або культурно-дозвільної практики має багато складнощів і проблем, обумовлених як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками. На сьогодні головна вада в розвитку естетичних потреб людей - відсутність в Україні державної цілеспрямованої програми, спрямованої на їх систематичний розвиток і удосконалення. «На заході, скажемо в Англії, в усіх школах (державних) введено обов'язкове прослуховування і аналіз пісень ансамблю «Beatles» і інших значних рокових артистів. Дітям і молоді намагаються прищепити уміння критично оцінювати музичний матеріал» [5]. Безумовно, в нашій державі існують деякі документи, спрямовані на музичне виховання людей і підвищення їх культурного рівня. Усе це здійснюють як державні, так і комерційні установи (шоу-бізнес). Але результати їх роботи поки що мало помітні.

На нашу думку, подальший розвиток закладів культурно-дозвільної сфери може йти декількома шляхами, пов'язаними з економічними і соціальними проблемами як держави в цілому, так і конкретного регіону. Один з таких шляхів - розвиток культури і культурної діяльності населення за умови скорочення бюджетного фінансування. Порівняємо дані бюджетного фінансування закладів культурно-дозвільної сфери Сумської області за 2008 і 2017 рр. В 2008 р. контрольна цифра бюджетного фінансування на діяльність цих закладів складала 6,5 млн. гривень. У 2017 році - 4,9 млн. гривень [6, с. 29]. Зрозуміло, при такому скороченні фінансування неможливо вести мову про вдосконалення розвитку закладів культури. Нині цих засобів ледь-ледь вистачає на заробітну плату культпрацівникам. Таким чином, на перший план все більше виходить дотація цих закладів з місцевих бюджетів. Ми вважаємо, що, незважаючи на пряму залежність розвитку культури і культурної діяльності населення від державної політики, закони держави дозволять територіям, органам розвитку сфер послуг і виробництва товарів народного споживання розглядати

культурну політику і культурну діяльність населення області, району, міста, села як головний шлях інтенсифікації галузі «культура» по формуванню і вихованню художньо-естетичних і культурних потреб особи.

За умови нестабільності економічної ситуації в державі господарства і сільськогосподарські підприємства не відразу стануть рентабельними. Деякі з них можуть взагалі припинити існування. Інші перейдуть до різних форм власності. З цих причин не усі з них зможуть давати кошти від прибутку на розвиток соціально-культурної сфери свого регіону, навіть незважаючи на значне скорочення закладів цієї сфери. Якщо в 2008 р. в Сумській області налічувалося 1674 закладів культури, то в 2017 р. їх було тільки 1236 [7, с.32]. Крім того, нестабільність економіки не могла не вплинути на фінансове положення населення, на рівень його достатку і витрат, а, отже, його культурні потреби задовольняються не повною мірою.

Таким чином, можна зробити висновок, що в процесі дозвільної діяльності студенти збагачуються різними якостями особи. Заняття в дозвільних закладах (самодіяльних театрах, музичних і художніх студіях, клубах самодіяльної пісні і так далі), відвідування виставок, музеїв, театрів, концертів сприяє розвитку у них естетичного смаку, а, отже, і вихованню естетичної культури. Також потрібна наявність державної цілеспрямованої програми, спрямованої на систематичний розвиток і удосконалення розвитку естетичних потреб людей. А це у свою чергу послужить важливою складовою розвитку естетичної культури.

Використана література:

1. Воловик А., Воловик В. Педагогика досуга. Харьков, 1998. 240 с.
2. Сковорода Г. Собрание сочинений. В 2 т.К., 1973. Т. 1. 532 с.
3. Юзвак Ж. Духовность как психологический феномен: структура и факторы развития. *Философская мысль*. 1999. № 5. С. 139-150.
4. Орловский А., Богданович С. Клуб и его статус. Круглый стол. *Украинская культура*. 1992. №№ 8-9. С. 3 – 8.

5. Цимбалюк Н.М. В пространстве свободного времени. *Украинская культура*. 1993. №7. С. 16-17.
6. Лимитная справка Министерства финансов Главному управлению финансов Сумской облгосадминистрации. Сумы. 2013. 29 с.
7. Основные показатели деятельности культурно-просветительных заведений Сумской области. Сумы, 2018. 34 с.

References:

1. Volovik A., Volovik V. Pedagogika dosuga. Khar'kov, 1998. 240 s.
2. Skovoroda G. Sobraniye sochineniy. V 2 t.K., 1973. T. 1. 532 s.
3. YUzvak ZH. Dukhovnost' kak psikhologicheskiiy fenomen: struktura i faktory razvitiya. *Filosofskaya mysl'*. 1999. № 5. S. 139-150.
4. Orlovskiy A., Bogdanovich S. Klub i yego status. *Kruglyy stol. Ukrainskaya kul'tura*. 1992. №№ 8-9. S. 3 – 8.
5. Tsimbalyuk N.M. V prostranstve svobodnogo vremeni. *Ukrainskaya kul'tura*. 1993. №7. S. 16-17.
6. Limitnaya spravka Ministerstva finansov Glavnomu upravleniyu finansov Sumskoy oblgosadministratsii. Sumy. 2013. 29 s.
7. Osnovnyye pokazateli deyatel'nosti kul'turno-prosvetitel'nykh zavedeniy Sumskoy oblasti. Sumy, 2018. 34 s.

Игнатьева О. Л. использование свободного времени как одна из условий эффективного эстетического воспитания студентов в сельскохозяйственных высших учебных заведениях

Настоящая статья посвящена анализу использования свободного времени студентов как важной составляющей эстетического воспитания. В наше время происходит торможение разностороннего развития личности, создание «одномерного человека», заблаговременно «зжатого в профессиональные рамки». Именно поэтому проблема эстетического воспитания личности студента сельскохозяйственного высшего учебного

заведения не менее важна, чем подготовка конкурентоспособного специалиста. В статье автор акцентирует внимание на особенностях использования свободного времени студентов в процессе досуговой деятельности в высших сельскохозяйственных учебных заведениях.

Ключевые слова: досуговая деятельность, духовная наполненность досуга, эстетическая культура, личность, свободное время.

Ihnatieva O.L. Use of leisure time as one of the conditions for effective aesthetic education of students in agricultural higher educational establishments

The article highlights the analysis of the use of leisure-time activities as one of the main components of aesthetic education of students in agricultural higher educational establishments. In our time, a slowdown can be observed in the many-sided development of a personality, the creation of a “one-dimensional personality”, “squeezed into a professional framework” in advance. For that reason the problem of aesthetic education of a student of an agricultural higher educational establishment is as important as training of a competitive specialist. In the article, the author focuses on the peculiarities of the use of students’ spare time in the process of leisure-time activities in higher agricultural higher educational establishments.

Key words: *leisure-time activities, spiritual fullness of leisure, aesthetic culture, personality, spare time.*